

9 mei 2023

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

Bijeenkomst ThemaReeks 5 april over de Associate degree De uitkomsten onder de loep genomen

1 Inleiding

Op 5 april jl. is er een dag lang in het kader van de ThemaReeks23 met een groep 'gevoordenden' en geïnteresseerden in de Ad van gedachten gewisseld over de ontwikkelingen die gaande zijn. En dat zijn er nogal wat, gelet op de aandacht die sterk groeiende is als gevolg van de stijgende instroom bij de Ad-opleidingen, verspreid over het land. Bij de bacheloropleidingen is het juist andersom, met zo'n tien procent minder vergeleken met voor de pandemie.

Hier eerst een lijst met zaken die al gaandeweg zijn genoemd – en mogelijk aandacht verdienen. Er wordt steeds per onderwerp een korte toelichting gegeven of extra informatie verstrekt. In de komende maanden zullen bepaalde zaken zonder meer gaan opduiken, al is het maar in een rapport over de Ad in het kader van de toekomstverkenningen die door OCW worden uitgevoerd. Vervolgens is er een kernachtig verslag van de bijeenkomst, met een aantal specifieke thema's.

2 Zaken die aan de orde kwamen

We hebben de aangekaarte onderwerpen zo goed als mogelijk geordend. Een zekere overlap is nooit te voorkomen, maar goed, beter twee keer behandeld dan vergeten te vermelden.

Macro-doelmatigheid

- Moet de doelmatigheid blijven afhangen van de ROA-voorspellingen? Welke zaken kan een hogeschool zelf onderzoeken om de CDHO te overtuigen?
- Hoe zit het met de nieuwe regeling voor de macrodoelmatigheid? Gaat men dan steeds meer met elkaar om tafel om te bezien wat echt nieuwe opleidingen kunnen zijn of zoeken we de vernieuwing binnen een bestaande opleiding via afstudeerrichtingen?

Er hangt nog steeds veel af van de voorspellingen die het ROA opstelt, maar dan met een horizon van zeven jaren. Voor de Ad's zijn er geen specifieke lijsten beschikbaar en daarom zal men moeten kijken naar wat er over de bacheloropleidingen wordt gezegd. Ook voor mbo-4 kan een en ander worden meegenomen, maar dan is alles nog steeds lastig te interpreteren.

Men zal, als de nieuwe regeling ingaat, veel meer zelf moeten doen. Dus gaat het om het uitvoeren van doelgerichte onderzoeken in de regio en analyses ervan. In combinatie daarmee moeten de hogescholen landelijk meer samenwerken, om uit te vogelen of een nieuwe Ad echt nodig is en of de dynamiek ook kan worden opgevangen binnen de bestaande opleidingen via een afstudeer-richting of met een minor.

Het Platform Ad moet dit oppikken. Dat vraagt veel energie maar het kan niet anders.

Bekendheid

- Het werkveld moet bekender worden gemaakt met de Ad. Hoe? In de CAO's? Via scholing en de aanwezige fondsen?
- Hoe vergroten we nog meer de bekendheid bij a.s. studenten, ouders, dekanen en studie-begeleiders?
- In Ad-opleidingen zitten stages. Zijn die een aangrijpingspunt voor de hogescholen om meer bekendheid te genereren? Kunnen het bedrijven zijn die ook de beroepspraktijkvorming voor mbo'ers verzorgen? Of duale mbo'ers (BBL) in dienst hebben?

Het zal ook wel een kwestie van tijd zijn als het gaat om de bekendheid. Maar men heeft het gevoel dat er landelijk als overheid, VH, werkgevers en MBO Raad meer kan worden gedaan. Ook bij het havo kan het nog scherper in de studiekeuzemethodes worden opgenomen. Misschien iets doen met sociale media, tv, bepaalde magazines e.d.?

Vormgevingen en doorstroom

- Een Ad zou best altijd dual kunnen zijn. Hoe dan? Wat is er verder nodig?

In een recente nieuwsbrief van Leido is dit uitgebreid behandeld. Dual is een variant waarbinnen ook voltijd en deeltijd zijn vorm te geven. Uitzoeken door het Platform Ad?

- De doorstroom Ad-B moet scherper kunnen worden neergezet. Het Platform Ad is hiermee aan de slag gegaan en er komt binnenkort een rapport met aanbevelingen uit.

Prima. Mogelijk kan er dan ook een nieuwsbrief aan worden gewijd. Het is en blijft wel een lastig punt, met twee verantwoordelijke 'partijen'.

Eerder de B geprobeerd

- Er zijn behoorlijk wat Ad-studenten die eerst de Bachelor hebben geprobeerd. Dat is een vorm van 'afstroom', maar het beter om van een 'switch' te spreken, zeker als het zo snel mogelijk kan gebeuren. Is daarvoor een format te ontwikkelen, met een aanpak?
- Betekent dat al in het voortraject bij het maken van een keuze voor een Ad dan wel een B beter duidelijk moet worden gemaakt wat de verschillen zijn en waar de meeste kans op succes is.

Als de vooropleidingen steeds meer ervaringen opdoen met de Ad en de B en ook weten wat de verschillen zijn, kunnen ze via de dekanen en de studiebegeleiders mogelijk scherper adviseren. Zeker als ze weten, net als de ouders, dat er geen tijd verloren hoeft te gaan als de weg naar de Bachelor moet worden ingeslagen. Ook bij de studiekeuzecheck kan op dit alles worden gewezen.

Studiebeurs...

- Gaat het invoeren van de studiebeurs zorgen voor meer 'laten we de B maar eerst gaan proberen' of realiseert men dat dan bij uitval alles moet worden terugbetaald (los van mbo'ers die het een jaar mogen proberen, een situatie die nu ingaat)?

Interessant punt. Volgen dus, om te bezien wat de a.s. studenten gaan doen.

Privaat en andere betrokkenen

- Is helder wat de private aanbieders zien als hun doelgroepen voor de Ad's? Focussen ze meer op de Bachelor?
- Wat is de rol van de uitzendbureaus?
- En van het UWV?
- Is de Ad een merk?
- Kunnen de O&O-fondsen en de branches meer met de Ad gaan doen?

Dit soort zaken zouden zich prima kunnen lenen voor een conferentie over de betrokkenheid van organisaties die buiten de bekostigde instellingen ook bij de Ad een rol spelen, op een of andere wijze. Zeker het private onderwijs zou zich meer kunnen richten op maatwerktrajecten, voor het bedrijfsleven. Dat is het maken van een keuze voor de bacheloropleiding naast non-formele tweejarige opleidingen op niveau 5 voor de hand liggend, om niet alles tegelijkertijd behoeven te doen. Ook Ad'ers die aan het werk gaan en dan op een gegeven moment een bachelorgraad nodig hebben, vormen een prima doelgroep aangezien het aanvullende bachelorprogramma veel flexibeler is in te vullen dan bij een bekostigde hogeschool met allerlei eisen en kaders.

Constructie en geld

- De constructie 2+2 moet verder worden onderzocht op mogelijkheden, wetgeving en andere aspecten. En zal het op den duur kunnen leiden tot een situatie waarbij dit de meest gebruikte route is?
- Hoe belangrijk is de rol van het management? Hebben ze een goed beleid?
- De financiële kant van de Ad wordt nog steeds onderbelicht. Denk aan de bonus, het kunnen uitlopen binnen de Ad zonder consequenties voor de Ad zelf, maar wel voor de Bachelor als men doorstroomt.

De route naar de Bachelor via de Ad is en blijft nog steeds een intrigerend punt van discussies. Er komt dus een stuk van het Platform Ad hierover, maar dan nog steeds zal elke leerlijn voortdurend op de loop moeten worden genomen, met allerlei actuele vernieuwingen.

Een breekpunt kan ook zijn hoe met de financiering zal worden omgegaan, zeker als het aantal Ad-studenten stijgt en mogelijk meer geslaagden opteren voor de Bachelor en als daarbij relatief veel studenten bij zitten die al drie jaren in het hoger onderwijs hebben verkeerdt. Er zijn dan wel handige constructies te verzinnen, maar ook die vragen om een stevige samenwerking – en een scherp beleid van het CvB.

Zelfstandigheid

- Moet de Ad nog meer een eigen accreditiekader krijgen?
- Er zijn landelijke Ad-overleggen. Hoe verhouden die zich tot de LOO's van de Bachelor en de sectorraden binnen de VH?

De Ad is in 2018 zelfstandig geworden. Het wordt dus hoog tijd om te gaan bezien hoe deze positie binnen het stelsel nog meer kan worden verankerd. Zijn er meer mogelijkheden om de parallelle route naast de Bachelor te benutten. Daarvoor zijn die landelijke overleggen van groot belang. OCW kan dit verder uitzoeken.

Ad naar wo-bachelor

- Moet de doorstroom van de Ad naar het wo op de schop? Waarom is het eerste jaar van de Ad anders dan de P van de Bachelor hierbij? Moeten we verder aankaarten.

Het blijft een rare situatie, zeker als je de Ad en de Bachelor allebei serieus neemt. Maar goed, een Ad'er kan beter eerst de hbo-bachelor gaan doen en dan opteren voor een Master.

Beroepskolom invullen

- Hoe om te gaan met de mbo-keuzedelen, naar de Ad en naar de B.
- Kan er aandacht komen voor de gehele beroepskolom: Ad-B-M?

We wachten met spanning de toekomstverkenningen af. De belangrijkste vraag is of er toch in de formele zin meer met die keuzedelen kan worden gedaan, binnen de doorstroom.

Brede Ad

- Hoe breed kan een Ad zijn?

Goede vraag, maar dat zal ook wel gaan blijken bij het hebben van meer afstudeervarianten, als gevolg van de veranderende aanpak van de doelmatigheid.

Maar dan zijn er ook meerdere aanvullende bachelorprogramma's nodig. Hoe dat zal gaan uitwerken, is een spannend punt.

3 Op basis van de aantekeningen die zijn gemaakt, hierbij een aantal zaken

Tijdens de bijeenkomst zijn tevens aantekeningen gemaakt. Hier worden ze, zo goed mogelijk geclusterd, op een rijtje gezet.

Centraal stellen in de toekomstverkenningen

- Laten we de Ad centraal stellen. De Ad komt in de 'toekomstverkenningen' nu nog niet sterk naar voren, maar de rol van de Ad neemt getalsmatig toe.
- De bedoeling, positionering en mogelijkheden van de Ad zijn niet echt goed en diepgaand onderzocht. Kan er een scenario-studie worden gedaan?

Doelmatigheid

- Voor de doelmatigheid is men vooral afhankelijk van ROA-gegevens die niet of nog niet in detail voor de Ad worden bijgehouden. Probleem is tevens voor de aanvragers dat er nog maar heel weinig Ad-vacatures zijn. Nu dus onderwijskundig gezien goed blijven nadenken over wat bij ons past, binnen het hbo.
- Positionering in het werkveld is lastig.
- De Ad kenmerkt zich door een grotere praktijkcomponent.

Bekendheid

- Het zal hard werken zijn als het gaat om het vergroten van de naamsbekendheid. Misschien maken we het voor het werkveld wel te complex.

- Er was een gat tussen mbo-4 en bachelor en daarom is het goed om de Ad te hebben.
- Het bekostigde onderwijs is behoorlijk veel stroperiger dan het private deel ervan. Maar er duidelijke sprake van een markt voor de Ad-opleidingen. De uitzendbureaus beginnen ook te begrijpen wat de Ad is.
- Op de site Werken bij de Overheid staat de Ad nog niet vermeld.
- Het werkveld herkent het niveau aan de hand van oude benamingen en minder aan de graden. Maar we moeten investeren in marketing en communicatie rond het aanbod... en de Ad
- Er moeten salarisschalen komen voor de Ad.

Ervaringen

- Bij een hogeschool ziet men dat deeltijd prima loopt en dat bij de voltijd de animo veel kleiner is. Voltijd is de eerste twee jaar van de Bachelor. Zo zijn er verschillende ervaringen en ook mogelijkheden voor het positioneren van de Ad.
- Sterk wisselende groepsgrootte bij de Ad's.
- Probleem is het hebben van al die accreditaties, dat leidt tot extra werkdruk.
- Bij de mbo's wordt geprobeerd de doorstroom naar het hbo te bevorderen door het laten volgen van het keuzedeel.
- De daling van het aantal bachelorstudenten stimuleert het maken van een goed aansluitingsprogramma bij het hbo in het algemeen.
- Een aantal interessante constatering, zo bij elkaar. Het laat zien dat er sprake is van een stevige dynamiek rond de Ad. Ook is het van belang om goed naar de doelgroepen te kijken in de eigen regio, om daarop gebaseerd een aanbod te doen. De voorbereiding in de vooropleidingen is zeker cruciaal aan het worden.

Stelsel

- Er zullen situaties zijn waarin de vierjarige Bachelor na het havo een andere opleiding is dan de Bachelor via de Ad, met andere functies in het werkveld.
- Er wordt aangegeven dat het onderwijsgebouw niet te ingewikkeld moet worden gemaakt. Het is van belang dat we naar buiten toe het onderwijs en leerroutes herkenbaar maken en blijven houden.
- De Ad kent niet altijd dezelfde toelatingseisen als de verwante Bachelor. Het onderwijsprogramma zal ook samen de begeleiding anders kunnen zijn dan wat bij de Bachelor gebeurt. Dit maakt dat er studenten zijn die niet de Bachelor aankunnen, maar wel de Ad, en zo toch een stap in het hbo kunnen zetten.
- Met de Ad zullen er steeds vaker nieuwe leerlijnen gaan ontstaan, met varianten, onderbrekingen en dat soort ontwikkelingen. Het is van belang om a.s. studenten goed te informeren over de mogelijkheden en de consequenties van bepaalde keuzes. De begeleiding gedurende de Ad-opleiding moet sterk zijn.

Na de Ad... uitloop... extra...

- Zou het kunnen dat je iemand die een jaar extra over de Ad doet, in dat laatste – niet volle – jaar een aantal certificaten kan laten halen Of dat na de Ad alleen maar certificaten op niveau 6 worden gedaan in combinatie met een baan? Ja, dat kan. Maar dat moet wel nog eens goed worden bezien wat het betekent voor het systeem.
- Of zou je kunnen denken aan een smal aanvullend programma om de Bachelorgraad te behalen. Er worden wel duidelijke eisen aan het bachelorniveau gesteld. Maar wie weet... in de toekomst... Het gaat ook erom hoe het werkveld tegen niveau 6 aankijkt: een volledige opleiding of juist van alles gericht op een functie.
- Kijkend naar de regeling voor de macro-doelmatigheid zou het best zo kunnen worden dat er minder nieuwe opleidingen komen, met vervolgens de nadruk meer op afstudeervarianten.
- Dit zijn voorbeelden van hoe een Ad-student kan worden bediend na het hebben behaald van het getuigschrift. Als een Ad'er nog niet klaar is, kan in het bekostigde derde jaar gewoon iets extra's worden gedaan. Raar maar waar, een bug in het systeem, zeg maar. Maar ook kan er worden gesleuteld aan het aanvullend bachelorprogramma, voortbouwend op de Ad. Allemaal mee te nemen bij de discussies over de nieuwe aanpak rond de macro-doelmatigheid.

Toekomstverkenning... leeruitkomsten...

- Wat knelt er? We zien het in de toekomstverkenning? Het valt te hopen dat de Ad daarin volledig wordt meegenomen. Er moet zeker input vanuit de hogescholen komen.
- Er ligt nog een wetsvoorstel over de leeruitkomsten op tafel. Beide ministers denken daar genuanceerd over, zo blijkt. De invoering ervan wordt nog wel voorzien voor 2024. Het experiment zou dan nog een jaar worden verlengd. Nieuwe opleidingen kunnen worden toegevoegd. Kenmerkend is dat er geen directe relatie tussen studiebelastingen en de opleidingseisen is. Maar uit het wetsvoorstel blijkt evenwel dat alles wat is voorgesteld, ook binnen de huidige kaders mogelijk is. Het zal zeker afwachten zijn wat er concreet verder valt te doen en wat kan worden aangepast.

Macrodoelmatigheid

- Macrodoelmatigheid is nog steeds een issue. De betekenis van de nieuwe aanpak is dat een hogeschool het voornemen tot het starten van een nieuwe opleiding nog sterker dan nu het geval is moet motiveren.
Het wordt logischer – zo denkt men bij de overheid - dat de veranderingen op de arbeidsmarkt kunnen leiden tot een andere afstudeervariant, dus binnen het bestaande aanbod. Het wordt dus moeilijker om de toets nieuwe opleidingen te behalen.
Verder is overleg met andere opleiders noodzakelijk. Hoe dat overleg vorm moet krijgen, is niet aangegeven en zal moeten gaan blijken. Regionaal overleg lijkt zeker voor de hand te liggen.

NLQF

- Het NLQF wordt wettelijk verankerd. Wordt straks het niveau of de inhoud belangrijk? Hoe gaat het werkveld ernaar kijken? Wellicht wint het niveau... maar er leeft nog wel de gedachte dat het diploma van grote betekenis is. Misschien komen er meerdere combinaties van formele en niet-formele trajecten.

Intern overleg over wetgeving

- Vraag is hoe men intern binnen hogeschool handelt als een nieuwe wet wordt ingevoerd? Zijn de managers van opleidingen erbij betrokken? Een voorbeeld is dat er één afdeling is om te voorkomen dat iedere academie zelf het wiel moet uitvinden. Er wordt ook op gewezen dat de medezeggenschapsraden een hoog agenderingsvermogen hebben. Bij kleinere hogescholen is een centrale aansturing vaak niet aan de orde omdat er geen afdeling voor is.

Wat is belangrijk?

- Moeten we vechten voor een Ad-diplomabonus? Een optie is dat er een Ad-diplomabonus komt van een half jaar. Daarbij dient te worden aangetekend dat het goed zou zijn als het gehele stelsel dan ook maar zal zijn gericht op de mogelijkheden die er zijn voor het levenlang ontwikkelen. Daarbij is het diploma een van de mogelijkheden als het gaat om leerwegen en verdere scholing.

Doorstroom naar het wo? Geen doel op zich.

Propedeuse? Is niet zo interessant met een bijpassend examen. De studenten krijgen toch wel een verklaring voor het hebben behaald van de eerste 60 studiepunten. Maar het zou wel goed zijn als de rechten voor de Ad'er en Bachelor gelijk worden getrokken.

Meer dan 120 studiepunten voor een Ad-opleiding? Ook geen doel op zich. Het aantal punten zegt ook niets op zich. Maar misschien kan het in een leerweg passen, met extra zaken... Verder maar eens bezien...

Bekostiging loopt gewoon door als studenten meer dan twee jaren over de Ad doen. We kunnen ons voorstellen dat de bekostigingstermijn wordt gesteld op twee jaar met een diplomabonus van een half jaar.

Zullen ROC's niveau 5 opleidingen gaan aanbieden, dus kwalificaties die op NLQF-5 worden ingeschaald? Men verwacht daar niet veel van omdat de accreditatie van een opleiding van betekenis is. Wel zou het kunnen zijn dat particuliere aanbieders hiermee aan de haal gaan. Dus ook hiervan is te zeggen: Afwachten.

Geïntegreerd aanbieden van vakken? Dit wordt wel van belang geacht, een vorm van synergie.

Twee keer Ad i.p.v. Bachelor voor wettelijk collegegeld

- Moeten we bevorderen dat een student twee Ad's mag doen voor het wettelijk collegegeld, in plaats van een Ad en dan een Bachelor afmaken? Ja, dat zou wel moeten kunnen en het onderzoeken waard.

MBO en Ad.. nieuwe zaken?

- Er is een voorstel voor de regeling die geldt voor de inschakeling van een ROC buiten de vestigingsplaats. Dat betekent dat er een internetconsultatie gaande is. Het voorstel rammelt, dat is wel duidelijk. Maar de vraag is of bij de aanwezige hogescholen zodanig wordt samengewerkt met mbo-instellingen dat er overeenkomsten worden opgesteld en formeel getekend. Dat is niet het geval en ook geen van de aanwezigen besteedt een derde uit van de opleiding naar een ROC. Want het is gewoon in de praktijk niet uitvoerbaar.
- Is het een idee om zoals bij de pandemie mbo'ers die nog net niet zijn afgestudeerd, alvast te laten beginnen met de Ad? Maar ja, waarom doen we dit dan ook niet voor havisten en voor de Bachelor? Het is nu geen haalbare kaart om verwarring te voorkomen, maar als je doorlopende leerwegen zou kunnen maken... met specifieke groepen... dan kan het iets zijn. Maar wees zorgvuldig met afspraken en andere zaken.
- Gaan alle mbo'ers allemaal een Ad doen? Nee, want daarvoor zijn er te weinig Ad's. Maar in de toekomst kan het wel veranderen, als er dus meer aanbod komt. Het aantal studenten dat kiest voor de Ad zal zeker gaan toenemen, ook als eerste stap naar de bachelor.
- Het aantal opleidingen op niveau 5 zal toenemen als niveau 5 NLQF zal worden ingevoerd, dus ook met meer non-formele kwalificaties. Of die aantrekkelijker zullen zijn voor mbo'ers en werkenden dan de Ad, dat is een kwestie van afwachten...